

ÇOCUKLARA VERDİĞİ DERSLER AÇISINDAN LA FONTAINE'İN FABLLARI

LA FONTAINE FABLES IN TERMS OF ITS GIVING MORAL LESSONS TO CHILDREN

Kelime ERDAL*

Ayla GÖKMEN**

Özet

Çocuklar tarafından algılanması güç kavramların somut olaylarla canlandırılarak anlatıldığı fabllar, önemli bir eğitim aracı olarak kabul edilebilir. Hayvanların ve nesnelerin insana özgü davranışlarda bulunması, düşünle gerçeği iç içe yaşayan çocuklar için tanıdık bir dünyanın kapılarını aralar. Bu yüzden fabllar küçük yaşlardan itibaren çocukların ilgisini çeker.

Fabl üstadı olarak bilinen La Fontaine, çocuklar tarafından çok okunmuş ve hala da okunmakta olan bir şairdir. Eserlerini çocuklar için yazmamış olan La Fontaine'in çocuklara okutulması sorunu tartışmalara yol açmış, bazıları şairi çocuklara kötü telkinlerde bulunmakla itham etmişlerdir. Oysa La Fontaine'de anlatılan her fabl, çok derin anlamlı, düşündürücü bir ahlak, ibret ve hayat dersi taşımaktadır. Bunların her biri üzerinde çocukları konuşturarak içindeki dersleri onlara buldurarak, unutamayacakları birtakım hayat dersleri edinmeleri sağlanabilir. Fablların seçiminde ve fabllarda yer alan derslerin çocuğa buldurulmasında öğretmenin iyi bir rehber ve yönlendirici olması çok önemlidir.

Bu çalışmada, La Fontaine'in fablları, çocuklara verdiği ahlaki dersler açısından incelenmiş ve tematik olarak sınıflandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fabl, La Fontaine, çocuk, eğitim

Abstract

Fables, in which notions that are hard to understood by children are animated with concrete events, are accepted as an important educational appliances. Animals and objects having the human-specific behaviours open the door of a familiar world to children whom live the truth within the dream. Because of this, fables arouse interests of children.

Known as the master of fables, La Fontaine, is a poet who has been read by children and is still being read. La Fontaine, which is not written for children, causes arguments as it is taught to children, some people blames the poet for inculcating the children in a wrong way. However, each fable given in the La Fontaine has a deep meaning, thought-provoking morals, exemplary life lessons. By making children speak on each of these and making them find the lessons, they could be provided with some memorable life lessons. In choosing fables and making children find the lessons, teacher's being a good guide and being a leader is very essential.

In this study, La Fontaine fables are analysed in terms its giving ethical values to children and are tried to be classified thematically.

Key Words: Fable, La Fontaine, child, education

Giriş

Fabllar, kahramanları çoğunlukla hayvan, bitki ve nesnelere gibi insan dışındaki varlıklardan oluşan, genellikle soyut bir düşünceyi somut bir örnek etrafında benimsetmeye çalışan hareketli öykülerdir. Oluşumunda içerdiği olağanüstü öğeler açısından masal ve destana yakın, öğretici bir tür olan fablların bu iki türden ayrılan yanı, didaktik ve dikte edici bir özelliğe sahip olmasıdır. Fabllarda olayların çoğunlukla hayvan ve diğer varlıklar çerçevesinde anlatılması, genellikle bir eleştirinin alınganlık yaratmadan sunulması kolaylığına da dayanmaktadır. Bu yüzden fabllar sadece çocuklar için değil, yetişkinler için de önemli eğitici unsurlar taşır. Binlerce yıllık insan davranış ve deneyimlerinin birikiminden oluşan fabllar, atasözlerinin canlandırılması niteliğini de taşır. Ayrıca fablların asıl amacının belli bir fikri yalın, bir veya birkaç olayın yardımıyla en kısa yoldan anlatmak olması da fablları atasözlerine yaklaştırmaktadır. Özellikle 8-12 yaş grubundaki çocuklar fablları okumaktan ve dinlemekten büyük zevk alırlar. Çocuklar tarafından algılanması güç kavramların somut olaylarla

* Yrd. Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

** Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fransız Dili Eğitimi Bölümü

canlandırılarak anlatıldığı fabllar, önemli bir eğitim aracı olarak kabul edilebilir. Birçok araştırmacı tarafından kaynağı Hindistan'a dayandırılan fablların en eski örneğinin Pançatantra Masalları olduğu söylenmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2003: 127).

Fabllar genellikle kısa ve şiir şeklindedir. Ancak nesir şeklinde yazılmış fabllar da vardır. Fabllarda bazen bitkiler ve doğrudan doğruya insan olan kahramanlara da yer verilir. Fabllarda kahramanlar genellikle semboliktir. Bu kahramanlar aracılığıyla insan tipleri temsil edilir. Açgözlülük, tembellik, kurnazlık, yalancılık, kıskançlık, acımasızlık, adaletsizlik, cimrilik, dedikoduculuk, ikiyüzlülük, kibirlilik gibi olumsuz özellikleri bünyesinde toplayan tiplerin karşısına onlarla tezat teşkil eden olumlu tipler çıkarılır. Bu tiplerin temsil ettikleri soyut düşünceler somutlaştırılır. Amaç, karikatürize edilerek gösterilen insanın hatalı, kusurlu yanlarını düzeltmektir. (Sınar Çılgın, 2007: 119). Kahramanın canlı ya da cansız olması, hayvan ya da insan olması fabldan çocuğun alacağı insanlık dersini etkilemez.

Eğitim malzemesi olarak kullanılan fabllarda, insana ait mizaç ve karakter özellikleriyle davranış biçimleri çoklukla hayvanlar aracılığıyla anlatılarak ibret verici sonuçlara ulaşılır. İnsanlara ait olumsuzlukları düzeltmek için hayvan sembollerinden yararlanılır. Kurguya dayalı metinlerle insanları uyarma amacı güdülür (Şimşek, 2002: 90). Hayvanların ve nesnelere insana özgü davranışlarda bulunması, düşünle gerçeği iç içe yaşayan çocuklar için tanıdık bir dünyanın kapılarını aralar (Sever, 2003: 78). Bu yüzden fabllar küçük yaşlardan itibaren çocukların ilgisini çeker.

Fablların çocuklar üzerindeki olumlu eğitici özellikleri yanında olumsuz yanlarına da dikkat çekilmiştir. Bazı araştırmacılara göre fablların çocuk eğitimi açısından olumsuz yanı, öğretici olmaları, ahlak dersi vermeleri ve bu dersi açıkça belirterek çocuğa hazır olarak sunmalarıdır (Nas, 2004: 246). Çocuk edebiyatı malzemesi olarak kullanıldığında fabllardan ders bölümü çıkartılıp yorum çocuğa bırakılabilir. Özellikle ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine okutulacak fablların onları düşünmeye sevk edecek tarzda seçilmesi çok önemlidir. Çocuklar için eser üreten yazarlar kuralları koymaktan, yaptırımcı yargılar oluşturmaktan çok, özellikle çocukların gelişim özelliklerini de göz önünde bulundurarak, onlara neden-sonuç ilişkisiyle anlamlandırabilecekleri yaşam durumları sunmalıdır. Çocuklara, “doğayı sev”, “çevreyi koru”, “büyüklerine saygılı ol”, “derslerine çok çalış”, “arkadaşlarıyla iyi geçin”, “tutumlu ol”, “yalan söyleme”... gibi sayılarını çoğaltabileceğimiz emir ve kuralları bileşkesine oturan tümcelerle seslenilmemelidir. Kitaplarda, bu nitelikli yargıların yinelenirken özelliğini yitireceği ve çocukların neden-sonuç ilişkisiyle düşünmelerinin önünde de engel oluşturabileceği unutulmamalıdır (Sever, 2003: 14-15). Çocuk, verilen iletiyi okuduğu metinden kendisi seçip alabilmelidir.

Fabl türünde dünyanın en büyük ustası olarak tanınan La Fontaine, 17. yüzyıl klasik çağının ve edebiyatının en ünlü öykücüsüdür. La Fontaine'in öyküleri 1668'den 1694 yılına dek on iki kitapta yayınlanmıştır. Aradan geçen üç yüz yılı aşkın bir süredir pek çok ünlü fablı ezbere okunmakta, dramatize edilmekte, hatta okulların eğitim müfredatında yer almaktadır. Kimi zaman gençlere hitap eden edebiyat yazarı gözüyle bakılsa ve olayların anlatısını bir masal (gerçek dışı) dünyasında, hayvanlar aleminde kurguladığı için “yetişkinler” tarafından ciddiye alınmasa da fabllar, analitik çözümsel okuma yöntemiyle değerlendirildiğinde bu önyargıların geçersiz olduğu ortaya çıkmaktadır. La Fontaine, çağında bir öncü olduğu kadar günümüz çağdaş edebiyatının da modern bir şairidir (Curial, 1996: 149).

La Fontaine insan karakterlerini daha zengin betimlemek için insanın yaşadığı toplumu hayvanlar alemiyle temsil eder. La Fontaine ayrıca insan karakterlerinin yaş ve cinsiyete göre farklılıklarını da göz önünde bulundurur. Yaşlı, genç, kadın, erkek ve çocuklar... Ancak çocuklara eğitsel açıdan sert bir tutumla yaklaşan şair, onları “ihtiyatsız”, “havai”, “acımasız” ve “yaramaz” olarak değerlendirir. Fabllarda kimi zaman “hoşgörüsüz” olarak niteleyebileceğimiz gözlemlerinde acaba gerçek payı bulunmakta mıdır? Zira pek çok fablında da çocukları sevimli nitelikleriyle, gelecek vaat eden heyecanlarıyla betimlemektedir (Lagarde et Michard, 1974: 223).

La Fontaine, fabl türünün temsilcilerine göre biçim, içerik ve kişileri açısından yenilik getiren bir şairdir. Bu bağlamda edebiyatta özgün bir konuma sahiptir (Curial, 1996: 17). Öncelikle La Fontaine her ne kadar yapıtlarında bugün dahi modern yansımaları taşıyan düşünsel sorgulamalara yer verse de bir filozof değil, bir şairdir. Doğayı ve hayvanları seven ve savunan şair, insana da aynı ölçüde değer verir ve savunur (Curial, 1996: 151). Şair La Fontaine, düzyazı ve şiir biçiminde, bir ders vermek amacıyla kaleme alınan kısa öykü ya da anlatılar olarak tanımlanan fablların derinliklerine nüfuz ederek, ayrıntıların boyutunu genişletmiştir. Tamamen nazımsal olarak ürettiği fablların yapısını da farklı tonlamalarla zenginleştirmiştir: Epik (destansı), dramatik, komik, didaktik ve lirik unsurlar en başatlarıdır. Ancak La Fontaine fabllarının yapısı, dönemin Fransız toplumunun sanatsal eğilimi şiir ve tiyatro türüne

yönelik olduğu için “minyatür tiyatro” olarak değerlendirilir (Gökmen, 2001: 53). Her biri kısa ya da uzun ayrı dekor –düğüm, olay gelişimi-düğümün çözümü ve ders içeren, kimi zaman üç, kimi zaman beş perdelik bir tiyatro piyesini anımsatır. Bu bağlamda da La Fontaine’in fablları kolaylıkla dramatize edilerek günümüz interaktif öğretim sisteminde bir yöntem olarak kullanılmaktadır.

La Fontaine’in, insanlar, insan olmayan yaratıklar, nesnelere ve genelde hayvanları kişileştirerek anlattığı yapıtlara getirmiş olduğu önemli bir yenilik, anlatılarına kişi olarak her sınıftan insanı katmasıdır. Kimi fabllarında olaylar, kişileştirilen hayvanlar (Kurt ile Tilki, İki Güvercin, Kurt ile Aslan), kimisinde insanlar, (İhtiyar ve Üç Genç Çocuğu, Tuna Nehrinin Köylüsü, Ölüm ve Ölüm Yolcusu), kimisinde de insan ve hayvanlar arasında (Küçük Balık ve Balıkçı, Kurt ve Avcı) geçer.

Çocukluğu dağlarda ve kırlarda geçmiş olan La Fontaine’in konularını çoğunlukla hayvanlar arasında geçen olaylardan almış olması anlamlıdır. Fabllarda, hayvanlar aracılığıyla insanların kusurları, zaafı anlatılır. Masalların çoğu Aesopus adlı eski bir Yunan hikayecisinin masallarından alınmıştır (Kanık, 2007: 12). Ancak La Fontaine kendi ülkesinin topraklarının ve insanların yaşam denetimlerini gözlemleyerek, halkının espri ve mizah gücünü katarak bu masalları zenginleştirmiştir (Gökmen, 2001: 53). La Fontaine, fabllarına başlarken kahramanlarının babasının Ezop olduğunu ve içinde geçen zamanın yudurma olduğunu, içinde ders alacak doğru şeyler olduğunu belirtir ve okurlarını şu dizelerle aydınlatır:

Her şey konuşur burada, balıklar bile.

Bütün söyledikleri bizleredir ama:

İnsandır eğittiğim hayvanlar yoluyla (La Fontaine, 19).

Fabllarını çocuklar için yazmamış olan La Fontaine’in amacı, yazdığı fabllarla Fransız şiirindeki ustalığını göstermektir. Buna rağmen fabl üstadı olarak bilinen La Fontaine, çocuklar tarafından çok okunmuş ve hala da okunmaktadır. La Fontaine’in okunması sorunu kimi zaman tartışmalara yol açmış, bazıları şairi çocuklara kötü telkinlerde bulunmakla itham etmişlerdir. Fransız şairi Lamartine, La Fontaine fabllarını “haşin, soğuk ve egoist bir ihtiyarın felsefesi” olarak vasıflandırmıştır (Lagarde et Michard, 1974: 237). Lamartine’in bu yaklaşımı, filozof olmaktan öte bir şair olan ve 17. yüzyıl Fransız sanatçılarının tümü gibi ahlaki anlayışı ön planda tutan La Fontaine’in çoğu olumsuzluk içeren öğretilerini, “dünyanın acımasız gerçekliğini dogmatik olmayan bir öğüdü” tarzında yorumlanarak anlamlandırılabilir. Fransız düşünür Jean Jacques Rousseau ise fabllara dair eleştirilerini iki noktada yoğunlaştırmıştır:

- Stil ve kullanılan sözcüklerin güçlüğü ve ağıdalı olmasından dolayı çocuklar tarafından bu masalların anlaşılması kolay değildir.
- Fabllarda ahlaki öğreti olarak da erdemden çok kusurlara, yanlışlara yer vermektedir.

Rousseau, fabllardaki tehlikeye bu şekilde dikkat çeker. Fakat aslında bu tam da bir öğretmenin hangi fablı seçebileceği, oradan hangi ders ya da öğretiyi nasıl vereceği, güçlüklere nasıl açıklayacağı ve çocukların zihnini doğru iletiye nasıl yönlendireceği açısından rolü çok önemlidir. Onlara kötülüğün yanına kar kalmayacağını, masumlara ve zulüm görenlere, haksızlıklara karşı adaletin var olduğunu, kendini akıllı zannedenlere onlardan daha akıllı, daha bilge insanların bulunduğunu göstermek ve öğretmek gerekir.

La Fontaine’de anlatılan her masal, çok derin anlamlı, düşündürücü bir ahlak, ibret ve hayat dersi taşımaktadır. Bunların her biri üzerinde çocukları konuşmaya tartışmaya gizledikleri “kıssadan hisseyi kendilerine buldurarak, hayat boyu unutamayacakları, daima kulaklarında küpe kalacak birtakım hayat dersleri edinmeleri sağlanabilir (Tör, 2003: 10). Böyle bir yaklaşım, çocuğun okuduğu metni ne kadar iyi anladığını ve yorumlama gücünü de ortaya koyacaktır.

La Fontaine’den Çocuklara İletiler

Fabllar bir olay anlatısına dayandıkları için her biri geleneksel olarak bir ahlaki ders içerirler. Bunlar, anlatıcının yaşam deneyimi ve gözlemlerinin sonucu ortaya çıkan anlatı ve duyguların bize yansıttığı derslerdir. İnsanın iyi ve güzel nitelikleriyle erdemlerini, yanlışlarını ve kusurlarını genellikle hayvanlara atfederek ortaya koyan fabllar, kimi zaman kendimizi tanımaya ve keşfetmeye yönelir. La Fontaine fabllarını içerdiği öğretiler ya da çocuklara verdiği dersler açısından dört ana ulamda toplamak mümkündür:

1. Doğa Yasaları

La Fontaine'in eserlerinin hemen her yerinde "kuvvetli ve beceriklilerin zaferi" işlenir. Güçlüler, "haklarını" zayıfların "nedenlerini" dinlemeden dayatırlar. (Kurt ile Kuzu, Adam ile Kara Yılan) Becerikliler, dalkavuklar, yalancılar, aldatanlar ve ikiyüzlüler kurnazlıklarıyla güçlülere temsil ederler ve genelde kurbanları zayıflardır. La Fontaine bu ders içeren anlatılarında hiçbir zaman gücün yanlış kullanımını ya da ahlak dışı kurnazlığı öğütmez ama bu anlatıların aracılığıyla kötülere eleştirir. Zira kötülük sahibindedir ve kötülük eden mutlaka cezasını çeker. (Oduncu ve Yılan, Oduncuyla Hermes, Kurbağa ile Fare, Tilki ile Ağustos Böceği, Kurt ile At... vb.) Kurnazlar, kurnazlıklarının tuzağına düşerler. Şair, yalancıları, nankörleri ve merhametsizleri de bu sınıfta değerlendirir. Korkaklığı ve ikiyüzlülüğü savunduğu eleştirilerine La Fontaine, fabllarında kişinin bu türden tehlikelere karşı kendi öz savunmasını gerçekleştirmesi gerektiğini vurgular. (Aslanın Sarayı, Aslan ve Tilki...vb.) Hatta yazar, kötülere karşı sürekli mücadele etmenin önemine işaret eder. (Kurtlar ve Kuzular... v b.)

"Tüccar, Beyzade, Şehzade Ve Çoban" (s. 442) şiirinde, batan bir gemiden, yeni dünyalar arayan dört ortak kurtulmuştur. Bunlardan biri tüccar, biri beyzade, biri şehzade, diğeri de çobandır. Bunlar aç kalırlar ve karın doyurmanın yollarını düşünmeye başlarlar. "Çalışan insan yolunu bulur ve karnı doyar" diyen çoban, çalışmaktan yanadır. Diğerleri de ona hak verirler. Onlar da çalışmaya, ders vererek para kazanmaya karar verirler. Ancak onların çalışma planı geleceğe dair bir para kazanma planıdır. Acil olansa o anda karınlarını doyurmaktır. Çoban, ormana gider ve demet demet çalı toplayıp getirir, satar, o paralarla alınan yiyeceklerle karınları doyar. Fablin sonunda, "pek o kadar da bilgin olmadan karnı doyurabilir insan." iletisi verilmektedir. Pratik ve kullanılabilir tecrübe insan hayatında önemlidir. Eğitim çağındaki çocuklara daha çok bilginin önemini vurgulayan eserlerin önerilmesi uygun olacaktır.

Özellikle küçük yaştaki çocuklara her zaman iyilik yapma önerilse de gerek hayatta iyilik yapan her zaman iyilik bulmaz. "Dişi Köpek ve Arkadaşı" (s. 73) bunu anlatan bir fabldır. Doğurmak üzere olan bir köpek, yavrularını doğuracağı bir yer arar. Bir arkadaşına yalvararak birkaç günlüğüne kulübesini ister ve oraya yerleşir. Anne köpek, günler sonra kulübesine gelerek artık yuvasını boşaltmalarını isteyen arkadaşından yavrularının küçüklüğünü bahane ederek biraz daha zaman ister. Kulübe sahibi biraz daha zaman tanır ama tekrar yuvasına gittiğinde anne köpek buradan çıkmayacaklarını söyler. Üstelik artık büyümüş olan yavrularını da arkadaşının üzerine salmakla tehdit eder. Şiirde, kötülere iyilik yapmanın pışman olacağı vurgulanmaktadır.

"Kartalla Bökböceği" (s. 74) şiirinde "kötülük eden kötülük bulur" iletisi bulunmaktadır. Kartalın yakalamak için kovaladığı tavşan, saklanmak için bir delik ararken, bökböceğinin yuvasına girer. Kartal tavşanı burada bulur ama bökböceği, yuvasına sığınan tavşanı misafiri gibi görür ve kartalın onu affetmesini ister. Kartal onu dinlemez ve tavşanı alır götürür. Bu duruma kızan bökböceği, kartalın yuvasına giderek onun yumurtalarını kırar. Kartal daha sonra da ne yaptıysa yumurtalarını koruyamaz. Yaptığı kötülük yanına kar kalmaz.

İyilik yapma ve iyiliğin karşılığı "Kurtla Leylek" (s. 119) şiirinde olduğu gibi kafa karıştırıcı olabilir bazen. Kurdu bir avını parçalayıp yerken boğazına bir kemik saplanır. Boğulmak üzereyken, oradan geçen bir leylek onu kurtarır. Leylek, kurttan iyiliğinin ücretini istediğinde kurt sinirlenir. Kurda göre, leyleğin kafası ağzının içindeyken kendisinin onu yememesi başlı başına bir iyiliktir ve leylek canını bağışladığı için kurda teşekkür etmelidir. Kurt, bir daha eline düşmemesi konusunda da leyleği uyarır. Şiirde, leyleğin iyiliğinin ücretini istemesi ve kurdu hain planı eleştirilebilir. Ancak çocuklar tehlikelere karşı dikkatli olma konusunda da bilinçlendirilmelidir.

"Böyledir işte bizim dünyalılar:

Gördükleri iyiliği,

İyilik edene karşı kullanırlar."(s. 511) dizeleriyle iletisi verilen "Ormanla Oduncu" şiirinde, baltasının sapı kırılan ya da kaybolan bir oduncunun nankörlüğü anlatılır. Baltası sapsız kalan adam ormana yalvarır. Başka yerde odun kesecek, yaralı ağaçlara zarar vermeyecektir. Orman ona inanır ve baltasına sap verir. Oduncu sözünde durmaz ve hemen ağaç kesmeye başlar. Sözünde durma ve iyilik görülen kimseye kötülük etmeme çocuklara verilmesi gereken ahlaki değerlerdir.

"Kurtlarla Koyunlar" (s. 124) şiirinde "barış her zaman iyidir ama kötülerle savaşa ara vermek de insana zarar verebilir" iletisi vardır. Kötü, bir yolunu bulup yine kötülük yapar. Uzun süren savaşlardan sonra kurtlarla koyunlar barış ilan ederler. Savaş sonunda birbirlerinden rehlin isterler. Kurtlar yavrularını verirler, koyunlar da köpeklerini. Bir süre sonra büyüyen kurtlar, kana susarlar, çobanların

uzaklaştığını görünce kuzuları yerler. Bu olaydan haberdar olan baba kurtlar da köpekleri öldürürler. Kötüler kötü yüzlerini herkese gösterirler.

2. İhtiyatlı Olma Dersleri

Güçlü olma ve aldatma içeren fabllar, aynı zamanda ihtiyatlı olmak için insana bir çağrıdır. Bu bağlamda La Fontaine bir dizi önlemler önerir. Bizleri bu tehlikelerden korunmak ve kendimizi savunmak için uyarır. Öğütler, ulusun bilgeliğini yansıtırken, çok çeşitli atasözü ve deyimlerle bezenerek verilmiştir:

İnsanları dış görünüşüne göre değerlendirmemelidir:

Kuşku güvenliğin anasıdır: Kedi ile Yaşlı Fare.

Her şeyin sonucunu değerlendirmek gerekir: Tilki ile Keçi.

Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz, Dimyat'a Pirince Giderken evdeki bulgurdan olmak: Küçük Balıkla Balıkçı.

Hızlı giden tez yorulur, her şeyi zamanında yapmak ve acele etmemek gerekir: Kaplumbağa ile Tazi

Kendine yardım edenin Allah da yardımcısıdır: Çamura Batan Araba

İnsanın en iyi dostu kendisidir: Tarla Kuşu ve Çocukları ile Tarla Sahibi.

Çalışmak:

Çalışmak, yeryüzündeki pek çok canlı için hayatın devamı açısından gereklidir. Söz konusu olan ne olursa olsun insanın çalışkan, gayretli olması önemlidir. Tembellik, insanı başkasına muhtaç olmaya iter. Yarım düşünerek çalışma, birlikte çalışma, önce kendi gücüne güvenme, sonra başkasından yardım bekleme La Fontaine fabllarında değinilen konulardır.

Ağustos Böceği İle Karınca şiirinde, ağustos böceği yazı saz çalıp eğlenerek geçirmiş, karınca ise soğuk kış günleri için yazın hazırlık yapmıştır. Kış bastırıldığında ağustos böceğinin hiç hazırlığı yoktur, yardım istemek için karıncaya gider. Şiirde, “eli sıkı, can verir mal vermez” olarak nitelenen karınca, ağustos böceğine yardım etmek istemez. İroniyle, ona bütün yaz ne yaptığını sorar. Ağustos böceği gece gündüz türkü söylediğini itiraf edince karınca şöyle cevap verir:

“Ne mutlu size;

Ama hep türkü söylemek olmaz;

Kışın da oynayın biraz.” (s. 22) Zor durumda olanlara yardım etmek önemli bir davranıştır ve bunun küçük yaşlardan itibaren çocuklara verilmesi gerekir. Üstelik karıncanın ağustosböceğine yardım etmemesi biraz da cimriliği yüzündenmiş gibi gösterilerek iletinin etkisi azaltılmıştır. Bu fabl çocuklara yorumlanırken, geleceği düşünmeden hesapsız harcamanın, çalışmadan ve emek sarf etmeden başkalarından yardım beklemenin ve tembelliğin zararları dikkatle vurgulanmalıdır.

“Birleşik olmayan her güç cılızdır.

Bakın Ezop bunu nasıl anlatır”(s. 170) dizeleriyle girişte iletisi verilen “İhtiyar ve Çocukları” şiiri, çalışkanlığı ve birlikte çalışmayı öğütlemektedir. Ölmek üzere olan bir ihtiyar, çocuklarını yanına çağırarak, birbirine bağlanmış okları kırmalarını ister. Bütün çocuklar okları tek başlarına kırmayı denerler ama başarılı olamazlar. Baba, oğullarına ders vermek amacıyla okları birbirinden ayırır ve tek tek kırar. Çocuklarına, “birlik olursanız kimse size zarar veremez” der. Bir süre sonra ölen ihtiyar, çocuklarına biraz miras, biraz da borç bırakır. Kardeşler, aralarında anlaşacaklarına dair söz vermiş olmalarına rağmen anlaşamazlar. Bu yüzden borçlulara karşı direnemezler. Ellerindeki para kısa zamanda biter ve beş parasız kalırlar. “Hazıra dağ dayanmaz” sözünü anımsatan şiirde, çalışmak ve elindeki değerlendirilmemek, geleceği düşünerek yaşamak vurgulanmaktadır.

“Çalış, alın teri dök;

Bundan iyi sermaye yok.” (s. 198) dizeleriyle çalışmayı öğütleyen “Çiftçi İle Oğulları” şiirinde yine ölümü yakın bir yaşlı adamın öğütleri yer almaktadır. Ölümüne az bir süre kalan çiftçi, oğullarını çağırarak, topraklarını satmamalarını, o tarlardan birinde atalarından kalma bir define olduğunu, hazinenin yerini tam bilmediğini ama kazarak bulabileceklerini söyler. Çocuklar, babaları öldükten sonra tarlayı kazarlar ama define bulamazlar. Toprak o kadar iyi kazılmıştır ki ekinler eskisinden daha bol ürün verir. Babanın çocuklarına anlatmak istediği çalışmanın önemi ve asıl hazinenin çalışkanlık olduğu gerçeğidir:

“Anlatmak istemiş ki giderayak,

Define bulmanın yolu çalışmak.”(s. 198) Çalışarak para kazanma, emek harcama, kısa yoldan zengin olma hayalleri kurulan bir dönemde çocuklar için son derece faydalı fikirlerdir. Çalışkanlık, insan için asıl ve bitmek bilmeyen hazinedir.

“Çamura Batan Araba” (s. 241) şiirinde, kendisi çalışmadan Tanrıdan yardım bekleyen biri anlatılır. Bu adamın arabası çamura batmıştır ve adam hiçbir şey yapmadan tanrıdan yardım bekler. En zor işleri başaran Herakles, bu tembel adama yalnızca işten kaçmayanların yardımına koşabileceğini ve önce kendisinin çabalmasını, sonra Tanrıdan yardım istemesini söyler. Adam, tekerleklerin çamurunu temizleyip önündeki taşı kırar, çukuru doldurur. Araba hareket eder. “Kendine yardım eden Tanrıdan da yardım görür” iletiyle biter şiir.

“Tarlakuşu, Yavruları ve Çiftçi” (s. 177) şiirinde çiftçinin biri, tarlasında olgunlaşan ekinleri biçmek için önce komşularını, sonra da akrabalarını kendisine yardıma çağırır. Ancak gelen olmayınca çiftçi yanlış yaptığını anlar. Geç de bitse çoluk çocuk çalışarak tarlayı biçmeye karar verir. İnsana en yakın olan ve yardım edecek olan yine kendisidir iletiyle biter şiir. Verilen ileti doğru olmakla birlikte, “ihtiyacı olana yardım etmeliyiz” iletinin de çocuklar söz konusu olduğunda vurgulanması önemlidir.

“Aslanla Küçük Sinek” şiirinde ormanlar kiralı aslan, kendini rahatsız eden küçük bir sineği kovar. Sinek, ona diş biler ve ondan korkmadığını, onu yıldırabileceğini söyler, aslanın çeşitli yerlerine konarak onu rahatsız eder. Aslan, sineğin konduğu yerlere pençe vurduğu için kendine zarar verir. Kan revan içinde kalan aslan, öfkeden ve yorgunluktan yere yığıldığında sinek onu rahatsız etmeyi bırakır. Dört bir yana zaferini haber vermek isteyen sinek, bir örümceğin ağına düşer ve ölür. Şiirin sonunda iki ileti verilir. Biri, küçük düşmanın büyüğünden beter olduğu, diğeri ise insanın çeşitli belalardan kurtulmasına rağmen pisipisine ölebileceğidir.

3. Kusurlarımızı Düzeltmek

Yaşamımızı sürdürebilmemiz için düşmanlarımıza ve kötülöklere karşı mücadele etmek yetmez. İnsanın kendi hata ve kusurlarını da düzeltmesi gerekir. Kendini beğenmişlik, kibir, nankörlük (Oduncu ile Orman, Köylü ile Yılan vb...) bencillik, cimrilik ve hasislik (Kurt ile Avcı) La Fontaine’in en fazla üzerinde durduğu ve insanları uyardığı insan davranış ve kişilik özellikleridir.

Kendini Beğenme, Başkalarını Küçümseme:

Kendisinde var olan değerlerin farkında olma ve özgüvenin kuvvetli olması insanın kendini sevmesi açısından ve çevresine uyumu açısından son derece önemlidir. Kendine güvenmeyen, aşağılık duygusu yaşayan insanlar yaptıkları işlerde başarılı olamayabilir ve çevreleriyle iletişimde sorunlar yaşayabilirler. Kendine güvenmemek kadar kötü olan bir başka davranış da başkalarını küçük görmektir. Sadece kendinde olan değerleri ön plana çıkartarak karşısındakinin eksiklerini görme hoş karşılanmayan bir insan davranışdır.

“Heybe” (s. 29) şiirinde Zeus, hayvanları çağırarak dış görünüşleri ile ilgili şikayetlerini sorar ve bu şikayetleri düzeltme garantisi verir. Ancak hayvanların hepsi kendini över, başka hayvanların kusurlarını söyler. Zeus, hayvanların bu durumuna güler ama en çok da insanlara güler. İnsanlar da kusurlarını hiç görmez, başkalarının kusurlarını ararlar. İnsanların sırtında çift gözlü bir heybe vardır sanki. Bu heybenin arka gözünde kendi kusurları, ön gözünde başkasının kusurları vardır. İnsanın sürekli kendinde var olan kusurlarını görmesi ve bunun sonucunda aşağılık duygusuna kapılması kadar, kusurlarını görmemesi de yanlıştır. Bu durumda insan hatalarını görme ve düzeltme şansına sahip olamaz.

“İnsan ve Aynalar” (s. 38) şiirinde, kendinden başkasını sevmeyen, kendini dünyanın en güzeli zanneden biri anlatılmaktadır. Ona göre aynalar bozuktur, doğruyu söylemez. Kendini beğenen kişi, aynaların ve kimsenin olmadığı yerlere gider. Gittiği yerde akan bir dereye su içmek için eğildiğinde yine

çirkin görüntüsünü görür ama inanamaz. Ona göre bu yanlış bir görüntüdür. Dereye bakmak istemez ama dere o kadar güzeldir ki kendini alamaz. Gerçeğe sırt çevirme bir hastalıktır.

“Meşeyle Saz” (s. 59) şiirinde meşe, heybetli görüntüsüyle övünmekte ve sazı küçümsemektedir. Ona göre heybetli görünüş, güç ve dayanıklılığın işaretidir. Meşe ile saz dayanıklılık konusunda konuşurlarken kuvvetli bir karayel başlar ve meşeyi kökünden söker. Meşenin küçük gördüğü saz ise eğilir, bükülür ama kökleri topraktan ayrılmaz. Meşe, kendini beğenmenin cezasını ağır öder. İki Katır şiirinde de kendini beğenen katırın hazin sonu anlatılmaktadır.

Başkasına Özenme:

İnsan bazen kendinde olmayan, başkasında gördüğü yeteneklere ya da güce özenebilir. Bu durumda insanın kendini iyi tanıması, nerede olduğunu, neyi ne kadar yapabileceğini ölçmesi gerekir. Aksi takdirde başkasındaki değerleri gördükçe onun gibi olamadığı için mutsuz olacaktır.

“Öküz Olmak İsteyen Kurbağa” (s. 24) şiirinde anlatılan kurbağa, çayırdaki gördüğü öküzün görüntüsüne hayran olur. Onun gibi heybetli görünmek için ıkınır, sıkılır, gerilir, şiştikçe şişer. En sonunda da çatlar. Başkasına özenen insanın sonu da bu kurbağa gibi olur. İnsan, kendinde olan değerlerle mutlu olmalı, başkasına özenmemelidir.

“Kartal Olmak İsteyen Karınca” şiirinde, kartalın bir koyunu kapıp kolayca götürdüğünü gören karga ona özenir, gücüne bakmayarak bir koyuna yaklaşır. Ona saldırır, ama koyun çok ağırdır. Pençeleri koyunun yünlerine dolaşan karga, kendini bir türlü kurtaramaz. Karga kurtulmaya uğraşırken çoban gelir ve kargayı yakalar, bir kafese koyar, çocukları oynasın diye eve götürür. Şiirin dersi şöyle verilmiştir:

Her cana kıyan bey paşa olmaz ya!

Sen de git yiyebileceğin halı ye. (s. 90) Herkes kendi yeteneklerinin farkında olmalı ve ona göre davranış geliştirmeli, iş görmelidir.

“Kimi insan doğuştan güzel, alımlı,

Onlar gibi olmaya kalkmamalı.

Yoksa ne yapsan tökezlersin,

Masaldaki eşeğe benzersin” (s. 147) şeklinde ana duygusu verilen “Eşek ve Küçük Köpek” şiirinde başkasına özenmenin sonucunda yaşanan olumsuzluklar anlatılmaktadır. Eşek, evin küçük köpeğinin herkes tarafından sevilip kucağa alınmasına özenir, onun gibi olmak ister, hatta onu küçük görür. Efendisinin kucağına oturmak istediği bir anda efendisine çifte atar. Bunun sonunda da dayak yer. Başkasına özenmek iyi bir huy değildir. İnsanın kendisinde var olan değerlerle mutlu olması gerekir.

“Tavus Kanatları Takılan Ala Karga” (s. 155) şiirinde alakarga, kanat değiştiren tavus kuşunun tüylerini toplayarak kendisine takar, tavus kuşlarının arasına gider. Onun karga olduğunu anlayan tavus kuşları onunla dalga geçer, alay eder, tüylerini yolar. Bu halde kargalar da onu aralarına almazlar. Başkasına özenme, kimi zaman insanı küçük düşürebilir.

“Aslan Postu Giyen Eşek” (s. 213) şiirinde eşeğin biri, aslana özenip aslan postu giyer. Onu görenler aslan olduğuna inanır ve korkarlar. Bir gün eşeğin kulaklarının ucu içine girdiği posttan görünür ve eşeğin kimliği ortaya çıkar. Onu gören bir açığız, eşeği döverek değirmene gönderir. Olayın aslını bilemeyenler, adam aslanı eşek etti sanırlar. Dış görünüşe inanmamak gerekir dersi ile biter şiir. Olayların aslını, iç yüzünü araştırmak gerekir. Aksi takdirde verilen kararlar sağlıklı olmayacaktır.

“Yılanın Başı ve Kuyruğu” (s. 290) şiirinde yılanın kuyruğu, başın hep önde gitmesinden şikayetçidir. Biraz da kendisinin önde gitmesi için tanrıya yalvarır. Tanrı bu isteği kabul eder. Fakat kuyruk önde giderken sağa sola yalpalar, etrafındaki her şeye çarpar ve ölür. Şiir şu iletiyle biter: Kişi kendisinin sahip olmadığı meziyetlere özenmemelidir, aksi takdirde zarar görebilir. Vezir olayım derken rezil olabilir.

“Mum” (s. 387) şiirinde mumun biri, tuğla gibi sert olmaya özenir. Çamurun ateşe girince sertleştiğini görünce o da kendini ateşe atar. Böylece sertleşecek ve yıllar yılı yaşayacaktır. Ancak her durum herkese uygun değildir ve bu gerçeği bilmeyen mum ateşte erir.

“Sünger Yüklü Eşekle Tuz Yüklü Eşek” (s. 79) şiirinde bir adam, sünger ve tuz yüklediği iki eşeğiyle yola çıkar. Yüğü daha hafif olduğu için kendisi de sünger yüklü eşeğe biner. Tuz yüklü eşek önde gider ve bir ırmağa geldiklerinde ırmaktan geçer. Tuzlar eridiği için yükü hafifleyen eşek hoplaya zıplaya gider. Sünger yüklü eşek de aynı yoldan gitmeye kalkınca gırtlığına kadar suya batar. Yüğü ağırlaştığı için sudan çıkamaz. Yardıma gelen biri olmasa eşeğin sahibi de eşek de orada boğulacaktı. Herkes gideceği yolu kendi bulmalı, kendine uygun olanı seçmelidir. Fablda, “her gördüğünü yapanın hali yamandır” ileti vurgulanır.

“Kurtla Tilki” (s. 493) şiirinde kurda hayran olan tilki, kurttan ona kurtluğu öğretmesini ister. Böylece rahat bir hayat sürmeyi planlayan tilkiye kurt bütün bildiklerini anlatır, bir de ölen bir kurdun postunu giydirir. Kurdun sınavlarından başarıyla geçen tilki, bir gün bir koyun sürüsü görür. Koyunları parçalarken bir horoz sesi duyar ve postu sırtından atar, kurt olduğunu, aldığı dersleri unutan tilki horozu koşar. Başkalarına özenmek doğru değildir ve insanın kendi yaradılışından uzaklaşması zordur.

Doğruluk:

“Oduncuyla Hermes” (s. 184) şiirinde, “doğruluk, doğruyu söyleme ve dürüstlük insana çok şey kazandırır” ileti vurgulanır. Yalan ve açgözlülük ise hep kaybettirir. Baltasını kaybeden bir oduncu Zeus’a yalvarır. Hermes, elinde altın bir balta ile gelir ve ona baltasının bu olup olmadığını sorar. Oduncu bu altın baltanın kendisine ait olmadığını söyler. Hermes bu kez gümüş bir balta gösterir. Oduncu onu da istemez. Hermes’in gösterdiği odun baltanın kendisine ait olduğunu söyleyen oduncunun dürüstlüğü Hermes’in hoşuna gider. Bütün baltaları oduncuya hediye eder. Bu olayı duyan oduncular baltalarını bilerek kaybedip Hermes’e başvururlar. Hermes, altın baltayı görür görmez sahiplenen oduncuları öldürür. Oduncular, yalan ve açgözlülüklerinin bedelini canlarıyla öderler. Dürüstlük insan çok şey kazandırır, yalancılık ise zarar verir.

“Kurt Çoban Olmuş” şiirinde, çevresindeki koyunlardan yeterince pay alamadığını düşünen bir kurt, bir başka kılığa girmeyi düşünür. Çoban kılığında, gerçek çobanı uyuyakalan koyun sürüsünün içine dalar. Koyunları peşinden sürüklemek için çıkardığı ses uyuyan çobanı uyandırır. Çoban kıyafeti içindeki kurt savunmasıdır. Şiirdeki ileti en sonda verilmiştir: “Sahtekarlar kendilerini er geç ele verirler”.

Cimrilik, açgözlülük:

Elindekiyle yetinmeyen, hep daha fazlasını isteyen insanlar kimi zaman kazansalar da çoğunlukla kaybederler. Cimrilik de açgözlülük kadar yanlış bir davranış tarzıdır. “Çoban ve Deniz” (s. 139) şiirinde, sürüsünün geliriyle deniz kıyısında hayatını devam ettiren bir çoban anlatılır. Bu çoban, az ama sağlam para kazanırken, gemilerin getirdiği hazineler aklını çeler. Sürüsünü satıp bütün parasını gemilere yatırır. Gemiler ise bir süre sonra bütün parayı batırır. Çoban tekrar çobanlığa döner, ancak başkasının sürüsünü güder artık. Şairin tabiriyle “efendi iken kul olur”. Biriktirdiği para ile tekrar koyun alıp kendi sürüsünü güden çoban, bir daha aynı hatayı yapmaz. Şiirde, “eldeki sağlam bir metelik, beş metelik umudundan iyidir” ileti verilmektedir.

“Senin olan bire bak,

Senin olacak ikiye bakma;

Biri sağlam, öteki yarım yamalak...” (s. 188) şeklinde ileti verilen “Küçük Balıkla Balıkçı” şiirinde, küçük bir sazan balığı yakalayan bir balıkçı anlatılır. Damlaya damlaya göl olacağına inanan adam, oltasına takılan sazanı küçük de olsa torbasına atar. Sazan, avcıya kendisini denize atmasını, büyüyünce yakalamasının daha iyi olacağını söyler. Ancak adam elindekini kaybetmeyi istemez ve balığı bırakmaz. Elindekini kıymetini bilme güzel bir iletidir ancak “ava giden avlanır”. Yöntem doğru seçilmezse daha akıllı ve kurnaz kişiler karşısında aldanabilir insan.

“Balıkçıl” (s. 260) şiirinde anlatılan balıkçıl, karnı acıktığı bir anda karşısına çıkan küçük sazan balıklarını beğenmez. Onları fakirlerin yemesini ister. Kendisi daha büyük balıklar bekleyecektir. Bekler ama karşısına kaya balıkları çıkar. Ama kendini beğenmiş ve aç gözlü balıkçıl bunları da beğenmez. Ortada yenecek tek balık kalmayınca da bir salyangoz yemek zorunda kalır. “Akıllı olan az bulduyuyla yetinir, çok kazanç isteyen azından da olur” ileti verilir şiirde.

“Aç gözlü her şeyi birden ister,

Bu yüzden her şeyi birden kaybeder.” (s. 202) iletişisiyle başlayan “Altın Yumurtlayan Tavuk” şiirinde, aç gözlü olmanın zararı anlatılmaktadır. Bir sabah tavuğunun altın yumurtladığını gören adam tavuğun içinin altınla dolu olduğunu zannederek tavuğu keser ve her gün bir altın yumurta alacakken her şeyi kaybeder.

Kendini beğenme ve azla yetinmeme, “Gelinlik Kız” (s. 262) adlı şiirde insan boyutunda anlatılır. Şiirde, gözü yükseklerde bir kız kendini en iyi eşi bulmaya saklar. Zengin ve kibar adamları beğenmez, sonra orta halli talipleri olur, onları da beğenmez, alay eder. Zaman geçer ve kız yaşlanır. Artık onunla evlenmek isteyen çıkmaz ve kız sonunda rastladığı hödüğün biriyle evlenir.

Açgözlü bir avcının hazin sonu “Kurtla Avcı” şiirinde anlatılır. Bir geyik, bir karaca ve bir yaban domuzu vuran avcı, bir de keklük peşinde koşarken yaralı yaban domuzu kendini toplayarak adama saldırır ve onu öldürür. Aç gözlü avcı belasını bulur. Şiirde bir de cimri bir kurda yer verilir. Avcının öldürdüklerini gören kurt bunları yemek ister ama hepsini yemek istemez bir kısmını sonraya bırakacaktır. Önce yayın telini yemek ister ama gerilen yayın okuyla o da ölür ve cimriliğini hayatıyla öder.

“Kazancını yemeye bak.

Gördün ne kazandı bizim bu iki salak” (s. 355) dizeleriyle ileti verilen şiirde ileti çocuğa uygun değildir. Çocuklara yönelik eserlerde insanın yarını düşünmeden elindekileri çarçur etmesi doğru bir davranış olarak sunulmamalıdır. İnsan her bakımdan yarınını düşünerek yaşamalıdır.

“Kral İsteyen Kurbağalar” (s. 110) şiirinde başlarındaki suspus kralı beğenmeyen kurbağalar, canlı kral isterler. Tanrı onlara bir balıkçıl gönderir. Bu yeni kral kurbağalara eziyet eder, onları yer. Şiirde, elindekiyle yetinme, halinden şikayet etmeme önerilmektedir. Mevcut durum, bilinmeyen gelecekte iyidir sonucu çıkar şiirden.

La Fontaine fabllarında genellikle olumsuz davranış ve kişilik özellikleri anlatılarak olumlu işaret edilmektedir. Hile, Aldatma, yalan, anlaşmazlık, sözünde durma, kurnazlık, nankörlük, çıkarıcılık, bencillik, inatçılık... La Fontaine fabllarında eleştirilen başlıca olumsuz davranış ve kişilik özellikleridir.

Kurnazlık ve Dalkavukluk:

Fabllarında dalkavukluğu sıklıkla eleştiren La Fontaine’in “Her dalkavuk çıkarı için över” iletişisi ile biten “Karga ile Tilki” (s. 23) adlı şiirinde, kurnaz tilki, karganın ağzındaki peyniri kapmak amacıyla ona övgüler dizer. Onun güzelliği ile büyüldüğünü, sesini merak ettiğini söyleyince çirkin sesli karga gak der ve peyniri tilki yer. Karganın akli başına gelmiştir ama çok geçtir.

“Tilkiyle Leylek” şiirinde leyleği yemeğe davet eden tilki çok sulu bir çorba yapmıştır ve bu çorbayı düz bir kaptan ikram eder leyleğe. Leylek, düz kaptan yemek yiyemez ve aç kalırken tilki bir güzel karnını doyurur. Ayrılırken leylek de tilkiyi yemeğe davet eder. Leylek nefis bir yemek hazırlar. Tilki, yemeğin kokusunu duyunca çok sevinir. Leylek, tilkinin çok sevdiği yemeği dar ve uzun bir kaptan ikram edince tilki aç kalır. Başkasını aldatanlar bir gün aldatılırlar iletişisi ile biter şiir.

“Horozla Tilki” (s. 87) şiirinin ana kahramanı tilki, ağaçtaki horozu kandırmak için ona barış olduğunu, aşağıya inmesini ve öpüşmek istediğini söyler. Horoz güngörmüş ve açığızdür onun oyununa gelmez. Tilkiye, karşıdan iki tazı geldiğini, onlar gelince birlikte öpüşebileceklerini söylediğinde tilki hemen kaçar.

“Tilkiyle Teke” şiirinde kurnaz tilki ile saf teke birlikte yola çıkarlar. İkisi de çok susadıklarında bir kuyuya inip doyusuya su içerler. Kuyudan çıkmak gerektiğinde tilki tekeye önce kendisinin onun sırtına çıkarak kuyudan çıkmasını sonra tekeye yardım edeceğini söyler. Teke ona kuyudan çıkması için yardım eder ancak tilki ona yardım etmez. :

Susadın mı kuyuya inmesine inmeli,

Ama nasıl çıkacağımı da düşünmeli. (s. 113) Her işin sonucunu öngörmeyi bilmeli, aklımızı kullanarak çıkarlarımızı korumalıyız. Kurnazların aldatıcı tuzaklarına karşı önlem almalıyız. Bu şiir çocuklara yorumlanırken tilkinin sözünde durmaması, anlaşmada hile yapması üzerinde durulmalıdır. Benzer olaylar “Kurtla Tilki” (s. 462) şiirinde de vardır. Fakat “Kurtla Tilki” şiirinde kolay inanmama, dikkatli olma uyarısı yapılmaktadır.

“Kesik Kuyruklu Tilki” (s. 191) şiirinde yaşlı bir tilkinin kuyruğu, tuzak kapana sıkışınca kopar. Tilki utancından ölecektir neredeyse. Bütün tilkilerin kendisine benzemesi durumunda utancından kurtulacak olan tilki, tüm tilkilere kuyruğun gereksiz bir yük olduğunu anlatmaya çalışır. Ancak tilkilerden biri, onun bunu kuyruğu olmadığı için istediğini anlar. Tilkinin kurnazlığı boşa çıkar.

“Atla Kurt” şiirinin kahramanlarından kurt, bahar gelip karlar eriyince kırlara düşer. Yiyecek ararken bir at görür. Karşısına çıkanın koyun olmamasına üzülen kurt, bir yandan da atı hile ile aldatma ve yemenin peşindedir. Ata yaklaşarak kırlarda başıboş dolaştığına göre bir sorunu olabileceğini, kendisinin ona yardımcı olacağını söyler. Arka ayağında çıban olduğunu söyleyen ata tedavi etme bahanesiyle yaklaşan kurt, yemeye atın neresinden başlayacağına karar vermeye çalışırken atın çiftesiyle sarsılır. Dişleri dökülür. Herkesin başarabileceği, yapabileceği işler ayırdır:

“Kimse çizmeden yukarı çıkmamalı.

Hekimlik senin nene?

Kasaplığınla yetinsene.” (s. 197) Burada, kendi çıkarı için bilgisizce dalkavukluk yapanların davranışları eleştirilmekte ve herkesin kendi bilgi ve uzmanlık alanında konuşması ve iş görmesi önerilmektedir. İnsan, bilgisinin olmadığı alanlarda ahkâm kesmemelidir.

Nankörlük:

Nankörlük, yediği ekmeğe ihanet etme, “Geyikle Asma” şiirinde eleştirilmektedir. Asmanın çok yüksek olduğu ülkelerden birinde bir geyik düştüğü tehlikeden, asmaya sığınarak kurtulur. Bu geyik, avcılar uzaklaşınca tehlike geçti sanıp asmanın yapraklarını yer. Yapraksız asmada kendini saklayamayan geyiği avcılar vurur. Geyik hatasını anlar ama çok geçtir. Şiir anlamlı bir dersle biter:

“Ey sığındıkları yeri kirletenler

Nankörlük sizin de başıntı yer.” (s. 204)

“Köylüyle Yılan”(s. 236) şiirinde, merhametli bir köylü bir kış günü gezinirken karın üstünde bir yılan bulur. Donmak üzere lan yılanı evine götürür ve iyiliğine karşılık beklemeden ve iyiliğin sonucunda neler olacağını hesap etmeden yılanı ocağın başında ısıtır ve yılanın hayatı kurtulur. Kendine gelen yılan ilk iş olarak hayatını kurtaran adamı sokmaya kalkar. Yılanın niyetini anlayan köylü balta ile yılanı üç parçaya ayırır. Nankörlük eden yılanın sonu ölüm olur. Kendisine yapılan iyiliği bilmemek, daha da ileri giderek, iyilik yapana kötülük düşünmek eleştirilmiştir şiirde.

“İhtiyar Eşek” (s. 229) şiirinde çıkarını gözetme anlatılır. İhtiyar bir adam, otlaması için eşeğini çayır çimen bir yere bağlar. Eşek bu güzel ortamda otlarken eşkıyalar gelir. İhtiyar adam eşeğe kaçmayı önerir ama eşek kaçmak istemez. Ona göre sahibi olan kişi ona eziyet etmektedir ve sahibinin kim olduğu o kadar da önemli değildir.

“Aslanın Sarayı” başlıklı şiirde, her doğru her yerde söylenmez iletisi vardır. Aslan, tüm ormandakileri sarayına davet eder. Ayı, hayvan leşi kokusundan durulamayan saraya girince burnunu tıkar. Aslan, sarayının kokusunu beğenmeyen ayıyı oracıkta öldürür. Bunu gören maymun, krala yaranmak için sarayın kokusunu över. Bu da aslanın hoşuna gitmez ve maymunu da oracıkta öldürür. Bu olaylara şahit olan tilki, aslanın sarayının kokusunu nasıl bulduğuna dair sorusuna nezle olduğunu söyleyerek cevap verir ve canını kurtarır:

“Ne ayı gibi açık sözlü olun

Ne de dalkavuk maymunca.

Zaman zaman da kaytarın tilki gibi,

Bir şey sorulunca.”(s. 268) Çocuğa, bir şey sorulduğunda kaytarmanın ve her doğrunun her ortamda söylenmesinin yanlışlığı bu şiir aracılığıyla verilebilir.

Yalan:

Kurnazlık, yalan ve dalkavukluğun kötülüğünün vurgulandığı “Aslan, Kurt ve Tilki” (s. 302) şiirinde, hastalanan bir aslana deva olmak için hayvanlar koşarlar adeta. Bir tek tilki gitmez. Tilkinin

yokluğunu fark eden dalkavuk kurt, bunu aslana söyler. Aslan tilkiyi huzuruna çağırır. Tilki, aslanı iyileştirmek için çareler aradığını, hekimlere danıştığını, en sonunda aslanın derdine çare bulduğunu söyler. Yaşlanan aslan çok üşümektedir ve iyileşmesi için bir kurt postu giymesi gerekmektedir. Aslan, hemen kurdun postunu hazırlatır böylece kurt dalkavukluğun ve başkasının kuyusunu kazmanın bedelini öder. Ancak hiç de masum olmayan, zor durumda olan aslana yardıma koşmayan tilki bir ceza almaz. Yalancılığı yanına kar kalır.

Şiirlerde genellikle kötülüğe kötülükle cevap verilir, kötülüğe iyilikle karşılık vermeye rastlanmaz. “Demir Kemiren Sıçan” şiirinde İran’da bir karaborsacı Arabistan’a mal almaya giderken komşusuna bir yığın demir bırakır. Döndüğünde demirleri istediğinde komşusu, farelerin demirleri yediğini söyler. Bu inanılmayacak yalana karaborsacı da inanmaz ama yapacak bir şey yoktur. Yapılması gereken, bu adama ders vermektir. Karaborsacı, bir eşkiyaya para vererek bakkalın oğlunu dağa kaldırtır. Sonra da bakkalı evine yemeğe çağırır. Bakkal, oğlunun kaçırıldığını söyleyince karaborsacı, bir baykuşun karaborsacının oğlunu kaçırıldığını söyler. Bakkal buna inanamaz ama karaborsacı emindir. Sıçanın demirleri yediği bir ülkede baykuşun çocuk kaçırması normaldir. Bakkal hemen demirleri karaborsacıya verip oğlunu alır. Aynı şiirde anlatılan benzer bir olayda adamın biri büyük bir palavra atar ve evden büyük bir lahana gördüğünü söyler. Buna karşılık başka bir adam, kilise kadar bir tencere gördüğünü iddia eder. İlk palavrayı atan gülmeye başlayınca diğer adam haklı olarak “senin lahanaya böyle tencere gerek” der. Şiir, yalancılığın, abartılı konuşmanın insanların nezdinde kişiye olan itibar ve inancı kaybettirdiğini vurgulaması açısından düşündürücüdür.

“Saçma söyleyenle akıl yürütmeyin;

Değmez kendinizi yormaya;

Siz daha beterini söyleyin,

Şıp diye gelir akli başına.” (s. 362)

Yalan ve hile ile başkasını aldatmaya çalışanlar kolay aldanırlar. “Gömücü ve Ahabı” (s. 422) şiirinde cimrinin biri altınlarını harcamaktan korktuğu için bir ahabını da alarak altınlarını toprağa gömer. Aradan geçen zamanla altınlarını merak eder ama toprağı kazdığına altınları yerinde yoktur. Hemen ahabına koşarak altınlarına altın eklemek istediğini söyler. Hırsız ahab, hemen çaldığı altınları yerine gömer daha sonra hepsini alacaktır. Fakat akıllı cimri eskiden gömdüğü altınlarla beraber yeni altınlarını evinde saklayacaktır.

İnsan zor zamanlarında her ne kadar “hatasız kul olmaz” sözünü hatırlasa ve kullansa da hatalarını en aza indirmek için çabalaması gerekir. Kusurlarını fark eden ve bunları düzeltmek için gayret sarf eden insan çevresiyle iyi ilişkiler kurabilir. Çevre ile iyi ilişkiler kurma ve sosyalleşme yetişkinler kadar çocuklar açısından da önemlidir.

4. İyi ve Güzel Duygular

Sosyal bir varlık olan insan, toplum içinde yaşarken etrafındakilere yardım etmek ve gerektiğinde çevresinden yardım istemek durumunda kalabilir. Yardımlaşma insan hayatını kolaylaştırır, insana paylaşma, birlikte çalışma zevki verir. Çevresindekilere iyilik yapma ve tatlı dilli olma yine sosyal bir insandan beklenen özelliklerdir. Çevresiyle sağlıklı sözlü iletişim kuramayan insanlar toplumda çatışma yaşayabilirler. Çocuklar için yazılan eserlerde, çocuğun ruhsal sağlığı için şiddet değil, sevgi hayat iksiri olarak sunulmalıdır. Bugün ortak bir düşmana karşı yöneltilen nefret yarın bize yönelebilir (Kuzu, 2003: 25).

La Fontaine, hata ve kusurlarımızı yenmek için mücadele etmeye çağırırken, güzel ve asil duygularımızı geliştirip arttırmayı teşvik etmek ister: Çalışma aşkı, (Çiftçi ve Çocukları) yardımlaşma, (İhtiyar ve Çocukları), dostluk, (Kral ve Büyükler, Karga ile Ceylan, İki Güvercin, Kaplumbağa ile Fare) merhamet ve acıma, (Tazı ile Keklik, Meşe ile Saz), fedakarlık, (Aslanın Cenazesi) fabllarda sık sık işlenen olumlu duygulardır.

La Fontaine, toplumsal erdemlerin yanı sıra özgürlük ve dayanışma gibi duyguları da yöreklendirmektedir: Kurt ile Köpek, Geyikten Öç Almak İsteyen At... Bilgelik, (Ölen Adam ve Ölüm, Kurtla At) adalet, (Kurt ile Kuzu, Meşeyle Saz) eşitlik, (Fil, Gergedan ve Zeus’un Maymunu)

“Büyük küçük demeden herkes herkese yardım etmeli” iletisi ile başlayan “Aslanla Fare” (s. 81) şiirinde, pençesine düşen farenin canına kıymayan aslanın günü geldiğinde bu iyiliğinin karşılığını bulması anlatılmaktadır. Aslan, ormanda dolaşırken bir avcının tuzağına düşer. Ağlardan kurtulmaya çalışırken, daha önce pençesine düştüğü halde öldürmediği fare imdadına yetişir ve ağırları kemirerek aslanı tuzaktan kurtarır. Böylelikle, “iyilik eden iyilik bulur” kıssası verilerek güzel ve iyi davranış biçimi özendirilir.

Aslanla Fare şiirindeki benzer bir olay örgüsü ve tema “Güvercinle Karınca” (s. 82) şiirinde işlenmektedir. Dere kenarında su içerken bir karıncanın dereye düşüp çırpındığını gören güvercin, suya bir saman çöpü atarak karıncayı kurtarır. Az sonra oraya gelen bir avcı güvercini öldürmek üzere nişan almışken karınca avcının topuğunu ısırır. Avcının dikkati dağılır ve güvercin kaçarak kurtulur. Güvercin yaptığı iyilik sayesinde canını kurtarmıştır.

“Kuğuyla Kaz Palazı” şiirinde kuğu ve kaz bir evin bahçesinde yaşarlar. Evin beyi, kuğuyu seyretmeyi, kazı da yemeyi sever. İçkiyi fazla kaçırın ahçı, kaz yerine kuğuyu yakalar ve akşam yemeği için kesmeye hazırlanır. O esnada kuğunun sesini duyan ahçı, yaptığı hatayı anlar, kuğuyu serbest bırakır:

“Bunun gibi umulmadık belalardan

Bir tatlı sözle kurtulabilir insan.”(s. 122) “Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır” atasözünde belirtildiği gibi, yanlış davranışta bulunan insanları güzel ve tatlı sözler söyleyerek ikna edebiliriz.

“Atla Eşek” (s. 239) şiirinde yardımlaşma insanı zor durumdan kurtarabilir iletisi verilmektedir. At ve eşek birlikte yola çıkarlar. Eşeğin yükü çok ağırdır ve sırtında eğerinden başka bir şeyi olmayan attan yardım ister. At eşeğe yardım etmez ve eşek ağır yükün altında ölür. At ise yardım etmemenin cezasını öder. Bütün yükü, eşeğin postu da dahil olmak üzere ata yüklerler. At ve eşek aynı yolda yürüyen, birbirini tanıyan hayvanlardır ve atın arkadaşına yardım etmemesi ve bunu canı ile ödemesi anlamlıdır.

“Yardımlaşmak gerek, doğanın yasası bu” dizesiyle başlayan “Eşekle Köpek” şiirinde yardımlaşmak istemeyen bu kez eşektir. Eşek ve köpek yolda giderlerken sahipleri yorulur ve uyur. Mola yeri tam eşeğe göredir. Çayırdaki karnını doyuran eşek, biraz eğilse arkadaşı köpek heybeden yiyecek alacaktır ama sadece kendini düşünen eşek arkadaşının açlığı ile ilgilenmez. Köpeğe yardım ederek zaman kaybetmek istemeyen eşek, köpeğe sahiplerinin uyanmasını beklemesini önerir. O sırada aç kurt çıkagelir. Eşek köpekten yardım ister ama köpek yardımcı olmaz. Kurt eşeği yer.

“Güvenlik istersek

Yardımlaşmak gerek.” (s. 334) dizeleriyle şiir biter.

“Ceylan, Karga, Kaplumbağa ve Sıçan” (s. 507) şiirinde, ceylan, karga, kaplumbağa ve sıçan, aynı evi paylaşan dört arkadaştır. Ceylan bir gün bir avcının tuzağına düşer. Akşam eve gelmeyince diğer hayvanlar onu merak ederler. Karga ceylanı aramaya gider. Bir avcının tuzağına düşen arkadaşının durumunu arkadaşlarına iletir. Kaplumbağa evde kalır. Kargayla sıçan yardıma giderler. Kaplumbağa da dayanamaz ve yola çıkar. Sıçan ağırları kemirince ceylan kurtulur. Avcı ağın içinde ceylanı göremeyince sinirlenir. O sırada olay yerine ulaşan kaplumbağayı çantasına koyar. Akşam yemeğinde onu yiyecektir. Karga durumu ceylana haber verir. Ceylan, yaralı gibi topallaya topallaya gidince avcı sırtındakileri yere atarak ceylanın peşine düşer sıçan çantayı kemirir ve arkadaşını kurtarır. Avcı evine boş döner. Birlikte çalışma, yardımlaşma, arkadaşlık anlatılmaktadır şiirde.

“Fil, Gergedan ve Zeus’un Maymunu” (s. 519) adlı şiirde dünyayı paylaşamayan fil ile gergedanın savaşı anlatılır. Şiirde savaşı kimin kazandığı üzerinde durulmaz. Yalnızca fil kendini çok üstün görmektedir. Şiirde paylaşmaktan çok, tanrıların katında küçük yaratıkların büyüklerin aynı olması üzerinde durulmaktadır.

Hasta ziyareti iyidir ama kısa olması gerekir. “Hasta Geyik” (s. 488) şiirinin kahramanlarından geyik hastalanır ve eş dost hasta geyiği ziyaretine gider. Hasta geyik bu ziyaretten sıkılır ve ziyaretçilerinin artık gitmelerini ister. Ziyaretçiler, hastanın başında ağlayıp sızlayarak moralini bozarlar. Uzun süre kalarak geyiği rahatsız eden ziyaretçiler, giderken de geyiğin çayırılığına dalarak otları yerler. Hastalığı atlatan geyik, uzaklara gidemediği için açlıktan ölür. İnsan ilişkilerinin sağlıklı yürüyebilmesi için iyiliğin esasa alınması, iyiliğe kötülükle karşılık verilmemesi önemlidir. İyilik gördüğü kişiye ihanet etme, yalan ve sahtekarlıkla işlerini yürütme insana kısa vadeli faydalar sağlasa da bu olumsuz davranışları sergileyen insanların çevreleriyle sağlıklı ilişkiler kurmaları çok zordur.

Sonuç

La Fontaine fabllarında insan karakterleri ve insana ait değerler sıkça işlenmektedir. Özellikle kusurlarımızı düzeltmek konusuna geniş yer verilmektedir. Fabllarda yardımlaşma sık vurgulanır ancak çalışkanlığın önemini pekiştirmek için olsa gerek, daha çok kendi işini kendisi yapma, başkasından yardım beklemenin yanlışlığı üzerinde durulmaktadır. Bu bakış açısı aslında günümüz insanının bireysel yaşantısıyla örtüşmektedir. Buradan hareketle, fabllarında sunduğu yaşam tarzıyla La Fontaine'in modern bir yazar olduğu söylenebilir.

Fabllarda genellikle karşılıklı iyilik yapmaya yer verilirken, karşılıksız iyilik yapma önerilmemektedir. Kötülük yapan kötülük bulur ve size kötülük yapmayana siz de kötülük yapmayın düşüncesi fabllarda sıklıkla vurgulanmaktadır. İyiliği bilmeyen kişiye yapılacak iyilik boşa gidecektir. İyilik yapılacak kişinin kendisine yapılacak iyiliği hak edecek biri olması gereği de fabllarda vurgulanır. Başkasına özenme fabllarda olumsuz bir davranış olarak sunulmaktadır. Başkasına özenerek istediğiene kavuşan ya da mutlu olan kahramanlar yer almazlar fabllarda. Özenti içinde olan kahramanların sonu daima hüsrandır.

Fabllar, daha çok hayvanlar aleminde geçmesi sebebiyle olsa gerek, göze göz diş diş mücadeleler anlatılmaktadır. Fabllarda ahlaki öğreti olarak da erdemden çok kusurlara, yanlışlara yer vermektedir. Eğitim malzemesi olarak düşünüldüğünde, öğretmenin öğrencilerine hangi fabllı seçebileceği, oradan hangi ders ya da öğretiyi nasıl vereceği, güçlükleri nasıl açıklayacağı ve çocukların zihnini doğru iletiye nasıl yönlendireceği çok önemlidir. Çocuklara, kötülüğün kimsenin yanına kalmayacağını, masumlara ve zulüm görenlere, haksızlıklara karşı adaletin var olduğunu, kendini akıllı zannedenlere onlardan daha akıllı, daha bilge insanların bulunduğunu göstermek ve öğretmek gerekir.

Çocuğun imge gücünü zorlama ya da ortaya koyma açısından belki La Fontaine fablları beklentileri karşılayamayabilir. Ancak La Fontaine'in güldürürken düşündüren, gerçeği ve gerçekliği ön plana alan, çeşitli insan karakterlerini dün olduğu gibi bu gün de fabl türünün çeşitliliği ve sanat zenginliği içinde betimleyen, daima yeni bir bakış açısı içeren (Curial 1996: 126) tüm toplum ve tüm zamanlara yeniden uyarlanabilen, kısacası evrenseli veren fablları derslerde okutulmalı, hatta birçok batı ülkesinde yapıldığı gibi sınıf içinde dramatize edilmelidir.

La Fontaine'in fablları üzerinde çocukları konuşurarak ve tartışarak, fablların gizledikleri "kıssadan hisseyi" kendilerine buldurarak, hayat boyu unutamayacakları birtakım hayat dersleri edinmeleri sağlanabilir.

KAYNAKÇA

CURIAL, Hubert, (1996) *Fables*, Profil-Haiter, Paris.

GÖKMEN, Ayla, (2001) *Précis De La Nouvelle Brève*, Nobel, Ankara.

KANIK, Orhan Veli, (2007) *La Fontaine'in Masalları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

KUZU, Türkan, (2003) "Masallarda Üvey Anne Şiddeti", *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu*, Osmangazi Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

LA FONTAINE, *Bütün Masallar*, Çev: Sabahattin Eyüboğlu, Cem Yayınevi, İstanbul.

LAGARDE Et Michard, (1974) *Collection Litteraire 17. S.*, Bordas Yayınları, Lauzanne.

NAS, Recep, (2004) *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, Ezgi Kitabevi, Bursa.

SEVER, Sedat, (2003) *Çocuk ve Edebiyat*, Kök Yayıncılık, Ankara.

SINAR ÇILGIN, Alev, (2007) *Çocuk Edebiyatı*, Morpa Yayınları, İstanbul.

ŞİMŞEK, Tacettin, (2002) *Çocuk Edebiyatı*, Rengarenk Yayınları, Ankara.

TÖR, Vedat Nedim, (2003) *La Fontaine'in Masalları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

YALÇIN, Alemdar-AYTAŞ, Gıyasettin, (2003) *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara.